

Džordž Rejmond Ričard Martin: Odgovori na često postavljana pitanja

(propratni tekst napisao, građu sa interneta sakupio i sa engleskog na srpski jezik preveo Srđan Orsić)

Džordž Rejmond Ričard Martin (**George Raymond Richard Martin**), često nazivan samo **G.R.R.M.** (rođen 20. septembra 1948. godine u Bejonu u Nju Džerziju), je američki autor i scenarista naučne fantastike, horora i epske fantastike. Najpoznatiji serijal ovoga autora je obimno i svetski poznato delo *Pesme leda i vatre*, po kojem je, naslovljena po prvoj knjizi serijala *Igra prestola* (*Game of Thrones*), u produkciji HBO-a (u saradnji produkcijskog tima koji su oformili Dejvid Beniof i Dalijel B.), snimljena jedna od najpopularnijih televizijskih serija svih vremena, čije prve dve sezone su donele interesovanje gledalaca za epsku fantastiku koje prevalzilazi i popularnost legendarnog knjiškog (Tolkinovog) i filmskog (Džeksonovog) serijala *Gospodar prstenova*. Iako su i same knjige fantastičnog Džej Ar Ar Ema u Srbiji stekle zavidnu popularnost u uskom krugu ljubitelja epske fantastike, tek nakon opšte pomame koju je (izvanredno na internetu marketinški praćena) TV serija izazvala za delima istoga pisca u svetu, i u Srbiji je serijal *Pesme leda i vatre* postao, i mesecima ostao, najtraženiji i najpopularniji serijal knjiga u knjižarama. U izdanju izdavačke kuće Laguna, i u odličnom prevodu Nikole Pajvančića, knjige ovoga serijala, štampane u Srbiji, postigle su zavidan uspeh u regionu, a Pajvančićev prevod stekao je među fanovima epske fantastike ugled koji je do sada imao samo prevod *Gospodara prstenova* koji je, još u davna vremena SFRJ, sačino izvanredni hrvatski prevodilac Zlatko Crnković.

Pitanja koje ljubitelji njegovog dela najčešće postavljaju Martinu, bilo uživo, na književnim večerama, ili putem pošte, obične ili elektronske, sakupljena su u ovom, sa interneta copy+paste+translate skrojenom, neautorskom (barem u delu direktnog razgovora sa intervjuisanim) intervjuu i, zajedno sa odgovorima na njih, ali takođe i najzanimljivijim pitanjima novinara i odgovorima pisca iz više razgovora javno dostupnih i publikovanih na internetu, po prvi puta prevedena na srpski jezik.

- Želeo bih da postanem pisac. Možete li da mi date neki savet?

Najvažnije za svakoga ambicioznog pisca je, po meni, čitanje! I to ne samo onoga što želite i da pišete, bili to fantastika, naučna fantastika, stripovi, šta god. Morate da čitate sve. Čitajte fikciju, stvarnosnu prozu, časopise, novine. Čitajte istoriju, istorijsku fikciju, biografije. Čitajte misterije, krimiče, fantastiku, naučnu fantastiku, horore, mejnstrim literaturu, književne klasike, erotiku, avanturistička dela, satire. Svaki vas pisac nečemu može naučiti, dobrom ili lošem. I, da, možete naučiti iz loših knjiga,

jednako kao i iz dobrih – šta ne raditi.

I **pišite**. Pišite svaki dan, pa bili to samo stranica ili dve. Što više pišete, postajate sve bolji i bolji. Ali ne pišite u mom svemiru, niti u Tolkinovim, ili Marvelovom, ili svemiru Zvezdanih Staza, niti u bilo kojoj drugoj pozajmljenoj scenografiji. Svaki pisac treba da nauči da kreira svoje sopstene likove, svetove i da podesi iste. Koristiti tuđe svetove je prečica lenjivaca. Ako ne vežbate svoje „spisateljske mišiće“, nikada ih nećete ni razviti.

Sagledavši stvarnost današnjeg tržišta naučne fantastije i fikcije, takođe bih savetovao i da svaki ambiciozni pisac počne sa kratkim pričama. Ovih dana, srećem previše mladih pisaca koji pokušavaju da započnu odmah sa romanom, ili trilogijom, ili čak serijom od devet knjiga. To je kao da za svoj početak u planinarenju odaberete napad na Mont Everest. Kratke priče pomažu vam da ispečete zanat. One su dobro mesto za vas da napravite greške koje će svaki pisac početnik da napravi. I one su još uvek najbolji način za mladog pisca da probije led, jer su časopisi uvek gladni naučno fantastičnih i fantastičnih priča. A kada jednom budete već pet godina u poslu objavljivanja i prodaje kratkih priča, izgradićete sebi ime, i urednici će sami početi da vas zapitkuju o tom vašem prvom romanu.

Šta god radili, ipak... Srećno. Trebaće vam sreća.

- Vaši romani podeljeni su na više delova u mojoj zemlji i objavljeni u više tomova. Zbog čega to radite?

Ne radim. To rade izdavači. U Francuskoj, Italiji, Nemačkoj, Češkoj, Koreji, Kini i Japanu (i u Srbiji, op. S.O.), i u mnogim drugim zemljama, romani su izdavani kao dve (ili, u nekim slučajevima, tri ili četiri) knjige. Po mom shvatanju, u pitanju je pre svega ekonomska strana. To su opširni romani čak i na engleskom, a u mnogim slučajevima i sam proces prevoda može roman načiniti još opširnijim. A svaki izdavač unapred poznaje svoje tržište, i zna i šta čitaoci hoće, ali i šta neće prihvatiti kada se dođe do opširnosti i cene knjige. Čak i neki moji izdavači koji bi želeli da svaki roman izdaju u pojedinačnom tomu – moj britanski, holandski i hebrejski izdavač, na primer – shvatili su da to nisu u mogućnosti da učine u slučaju *Oluje mačeva*, gde bi knjiga u potpunom obimu bila naprosto preskupa za izdanje na njihovim tržištima. Znam da je iritantno imati priču podeljenu u tri ili četiri dela, ali u nekim državama izbor je bio ili tako, ili ni ne izdavati priču nikako. Barem sam u dobrom društvu: i Tolkinov *Gospodar prstenova* napisan je kao jedan opširan roman, takođe, a izdavač je bio taj koji je odlučio da ga izda kao trilogiju, isključivo zbog komercijalnih razloga.

- Na čemu zasnivate istraživanja za svoje knjige?

Internet je divno oruđe, i koristim ga, kako vreme prolazi, sve više i više, ali još uvek većinu svog istraživanja radim na staromodan način – putem knjiga.

Koristim model „totalnog zaranjanja“. Pošto ne znam koje će mi odvojene celine trebati tačno tokom pisanja knjige, nastojim o datom subjektu naučiti što više mogu (o srednjovekovnom svetu, u slučaju *Pesama leda i vatre*) čitajući sve čega se dočepam.

Pojedine knjige koje su mi bile od velike koristi za *Igru prestola* i njene nastavke, svakako zaslužuju da budu pomenute. Za vojne teme, dobro mesto za početak je svakako serija ilustrovanih referentnih knjiga izdavača Osprey (Osprey). Iako su primarno namenjene gejmerima i minijaturistima, daju odličan pregled perioda i pohoda koje obrađuju, a takođe nisu ni skupe, jer koštaju 12 do 14 dolara po primerku.

Još mnogo dobrih stvari možete pronaći u knjigama: *Srednjovekovni vojnici* Gerija Embltona (Embleton) i Džona Houa (Howe), *Udaljeno ogledalo* Barbare Takman (Tuchman), *Srednjovekovno mačevanje* Džona Klementsa (Clements), *Knjiga izvora o srednjovekovnom vojevanju*, koju je napisao Dejvid Nikol (Nicolle), *Život na srednjovekovnom dvoru* i *Život u srednjovekovnom gradu* koje su napisali Džozef i Fransis Gis (Gies), *Rečnik heraldike* Džozefa Fostera (Foster), *Turniri* Ričarda Barbera (Barber) i Džulijet Barker (Barker), *Veliki gradovi antičkog sveta* Liona Spraga de Kampa (Sprague de Camp) i *Hronike Engleske, Francuke, Španije i drugih susednih zemalja*, autora Žana Froasara (Froissart).

I to je samo vrh ledenog brega. Tu su takođe i specijalizovane knjige sa fokusom na dvorske lude i zabavljače, srednjovekovne svečanosti, vitezove templare, i istoriju Stogodišnjeg rata i Rata ruža.

Pisac ne može da pretera u istraživanju... iako je ponekad greška pokušati sabiti što više onoga što ste naučili u svoj roman. Istraživanje vam daje temelj na kome ćete zidati, ali na kraju je samo priča ono što je zaista bitno.

(izvor: <http://georgermartin.com/faq.html>)

- Jedna od stvari koje volim, a ja sam alav i kao čitalac, i kao pisac, su knjige koje me iznenađuju, koje nisu predvidive. Ništa me ne zamara više od knjiga u kojima

nakon pročitane dve stranice već znate kako će se sve dalje do kraja odvijati. Želim preokrete i zaplete koji će me iznenaditi, likove koji prolaze kroz poteškoće i za koje ne znam hoće li preživeti ili umreti. Volim sive likove, jer je fantazija predugo bila zasnivana na stereotipnim herojima i zločincima. Kada pogledam unaokolo, ne vidim čisto bele, sjajne heroje, niti čiste, crne zločince. Vidim ljudska bića sa manama, koja u sebi imaju i heroje, i zločince: šta će postati, pitanje je izbora koje će oni načiniti u presudnim trenucima svojih života, u trenucima stresa i emotivnog meteža.

(izvor:<http://www.globalpost.com/dispatch/news/culturelifestyle/entertainment/120720/george-rr-martin-game-thrones-author-interview>)

- Da ne pište, šta biste radili?

Predavao sam na koledžu sedamdesetih i uživao sam u tome. Voleo sam da radim sa studentima. Na neki način, morao sam se iz svega toga izvući, jer mi je pružalo previše zadovoljstva. Nisam pisao dovoljno kada sam predavao. Pomislio sam, ako želim da budem pisac, moram da odem sa ovog posla, ili ću se izgubiti u podučavanju. Cenim profesore i mislim da je njihov rad vrlo značajan, ali ja sam znao da ja želim da pišem.

- Recite, koji je najbolji savet koji ste Vi ikada dobili?

Najbolji savet koji sam ikada dobio, dobio sam pre mnogo vremena – da nađem posao koji volim. Ljudi trebaju da pronađu svoju sreću u životu. Viđam i upoznao sam u svom životu mnogo ljudi koji ne vole svoje poslove. Svoj posao rade za novac, da bi izdržavali svoje porodice, ili nešto poput toga, što je naravno razumljivo. Ali toliki broj njih je nesrećan. Meni je to čudno, jer mi toliko radimo u svom životu, radimo pet dana nedeljno, većinu svoga vremena provedemo na poslu. Ostavimo novac po strani: moraš da radiš nešto što te čini srećnim. Moraš da pronađeš nešto što voliš.

(izvor:<http://www.featherfactor.com/2012/02/interview-with-george-r-r-martin.html>)

- U Vašim knjigama postoji mnogo likova.

Da, u slučaju *Pesama leda i vatre*, imam epsku priču, koja je velika kao priča o Drugom svetskom ratu. Da o tome pišem, koju bih tačku gledišta zauzeo? Mogao bih da odaberem gledište maldog američkog vojnika koji je poslan u Nemačku, ali onda, naravno, ne bih znao šta se dešava na Pacifiku, ili u krugovima moći... I onda bih takođe

uzeo Čerčilovo stavovište, ali onda bih davao samo informacije sa jedne strane, te bih morao da uzmem u obzir i Hitlerovu tačku gledišta, takođe, i tada bih se zasigurno i osećao jednako tako čudno.

- Da li priču pišete hronološki?

Ne pišem poglavlja onim redom kojim ih vi čitate. Svi likovi u čije ime govorim imaju svoju određenu tačku gledišta i svoj vokabular. Teško mi je da se prebacujem sa jednog na drugog, pa sam uzastopno pisao i po tri, četiri poglavlja istog lika. Onda stanem, zato što odem predaleko, ili jer ne znam šta će dalje da se dogodi. Za mene, promena sa Tirionovog na poglavlje sa Deneris, na primer, vrlo je iscrpljujuća. To od mene zahteva mnogo.

- Postoji mnogo izreka koje ste mnogo puta ponovili. Rečenice poput „Lanister uvek plaća svoje dugove“ ili „Crna krila, crne vesti“, često su korištene u Vašim romanima. Zbog čega želite toliko da ih naglasite?

To je zanimljivo pitanje... Sigurno postoje rečenice, poput „Lanister uvek plaća svoje dugove“, što nije oficijalni moto Lanistera, koje se često ponavljaju. Mnoge od njih nisu mota velikih kuća, nego samo popularne izreke, i to neke moje čitaoce nervira, ali ja to radim namerno. Tu tehniku naučio sam od Stivena Kinga i mnogo mi se dopada.

- Vi ste zao pisac, jer ubijate mnogo glavnih likova. Kako se nosite sa time?

Pa... Želim da moji čitaoci budu emocionalno uključeni u to što čitaju. Ja ne volim da čitam sa distance, i želim da oni budu zaista uključeni, i ako će strašne stvari da se dogode, hoću i da oni budu uplašeni. Čak i više od toga, ja hoću da utvrdim da svako može da umre. Moja knjiga nije predvidiva kao toliko mnogo drugih, u kojima znate da će glavni junak da bude dobro. Nebitno u kolike nevolje će upasti, sa kakvim šansama za uspeh će se suočiti, on će se izvući dobro, jer on... On je Džon Karter, on je heroj. Tako nije u stvarnom životu, a ja želim da budem realan u svojim knjigama, tako da niko nije siguran u njima. Moj cilj kao pisca oduvek je bio da stvorim snažnu zamišljenu priču. Hoću da se moji čitaoci sećaju mojih knjiga i svog sjajnog provoda uz njih dok su sedeli u svojim udobnim naslonjačima.

- Vaša saga nazvana je *Pesme leda i vatre* zbog Zida i zmajeva, ili se nešto drugo krije iza toga?

O, pa to je očigledno, ali ima toga još. Ljudi kažu da je na mene uticala pesma Roberta Forda, i naravno da jeste, slažem se... Vatra je ljubav, vatra je strast, vatra je seksualni žar, i sve od toga. Led je izdaja, led je osveta, led je... znate, ta vrsta hladne neljudskosti i sve što se izdešavalo u knjigama.

- Ko je Vaš omiljeni lik?

Tirion.

- Sećate li se kada vam je pao na pamet?

Pa... 1981. napisao sam sa Lizom Tatl (Tuttle) roman naslovljen *Windhaven*. U stvari, napisali smo tri drugačije kratke priče sa istim glavnim likom, Maris, i jednom kada smo ih imali napisane, odlučili smo da ih stavimo u jednu knjigu sa tri drugačija dela. I dok smo pisali knjigu mislili smo o patuljku koji bi bio gospodar jednog od ostrva. Morao je to da bude najružniji ali i najinteligentniji čovek na svetu. Tu ideju čuvao sam u svom umu i ona mi se ponovo javila kada sam započinjao pisanje *Igre prestola*. I... To je Tirion Lanister.

- Dopada li Vam se televizijska serija?

Da, obožavam TV seriju! Dopada mi se skoro sve na HBO-u, koji je za mene kao robna kuća televizije. Pored toga, takođe sa m i sam vrlo uključen u samu seriju. Za svaku sezonu, pišem scenario jedne epizode.

- Čija glumačka izvedba Vam se najviše dopada?

Sviđaju mi se gotovo svi. Imamo neobičnu postavu, i Nina Gold, naša direktorka kastinga, je zapanjujuća. Svakako Piter Dinklejdz kao Tirion je pobrao mnoga priznanja: nagradu Emi, Zlatni Globus... Svakako sve zasluženno.

- Hoćemo li u trećoj sezoni videti nove lokacije?

Pa, smešteni smo u Severnoj Irskoj, koja nam pruža mnogo prelepih lokacija. Pored toga, kako se radnja knjiga dešava u celom svetu, moramo i da koristimo čitav svet da

bismo pronašli idelane pejzaže. Prošle sezone koristili smo Dubrovnik kao eksterijer Kraljeve Luke, i znam da ćemo se tamo vratiti i na leto. Prošle sezone, koristili smo Island za Zemlje iza Zida, i znam da će se ekipa i tamo vratiti. Novost je da ćemo ove godine snimati u Maroku. Pretpostavljam stvari vezane za Deneris.

- U Vašim knjigama Rob Stark želi da Sever postane nezavisno kraljevstvo. U stvarnom svetu postoje ljudi koji isto to žele i za svoej nacije, npr. Katalonija, Škotska ili Vels. Šta mislite o tome?

Pa... To je svakako drugačija situacija, ali ja to, kao Amerikanac, nalazim zanimljivim. Čini se da postoje dve kontradiktornosti koje se dešavaju, i jedna je da ta stara istorijska kraljevstva ili zemlje, generalno kraljevstva, koje pokrivaju razne regije sa različitim etničkim grupama, imaju tendencije da pojednine grupe žele da se ocepe i da imaju svoje posebne države. U Španiji, to su Baskija i Katalonija. Ali u isto vreme, niko i ne želi da s odvoji: svi žele da budu deo Evropske Unije. Dakle želite da se odvojite od sebe samih, ali istovremeno želite da budete deo veće političke, socijalne i ekonomske grupe. Meni to izgleda kao kontradiktorni nagoni... Samo meni... Ja to i ne razumem u potpunosti, jer dolazim iz drugačije tradicije u SAD. Amerika je veliki kotao pretapanja, u kome uzmete narode iz pedeset drugačijih zemalja sa svih strana globusa, i dovedete ih sve sa njihovim jezicima, hranom i religijama, i u prostoru nekoliko generacija, oni postaju Amerikanci. Svi oni moga da zadrže svoju nacionalnu hranu, da slave određene praznike... ali oni nisu više Italijani, npr. Oni su Amerikanci, ili Amerikanci italijanskog porekla.

- Ne izgleda da tako funkcioniše i Evropa, ipak...

Da, i to je meni zbunjujuće. Mislim na to, da kada sam posetio zemlje bivše Jugoslavije, bio sam pod velikim utiskom, jer oni su pokušali sa američkim modelom, uzimajući tih pet država da bi oformili Jugoslaviju. Sve dok je Josip Broz Tito bio živ, činilo se da to i funkcioniše, mislim, ljudi bi govorili: „Ja sam Jugosloven“. Ali niko to više ne govori, sada su svi oni Srbi, ili Hrvati, ili Muslimani, i etnički identitet izgleda da je bitniji od iskaknja iz kotla za pretapanje. Oni ne žele da se pretope u Jugoslovene na način na koji smo se mi pretopili u Amerikance tako da ne znam... To je zanimljivo.

- Da li su *Pesme leda i vatre* paralela ili kritika našeg društva?

Ne. Moj rad nije alegorija današnjih dana. Da želim da pišem o finansijskoj krizi ili konfliktu u Siriji, pisao bih o finansijskoj krizi ili konfliktu u Siriji, bez ikakvih metafora. Ipak, istina je da se u mojim romanima pojavljuje više elemenata koje možemo pronaći

u istoriji sveta. Stvari kao moć, seks, bol... Odrastao sam kao čitalac naučne fantastike, i to je bila moja prva ljubav, čak i pre fantastike. Ali naučna fantastika, tada, predstavljala je idealistički svet: prostor, svetlu budućnost, ali na nesreću taj optimizam nestao je vrlo brzo, i budućnost nije bila tako dobra kako smo se nadali. Sada, naučna fantastika je vrlo pesimistična, i govori o distopijama: o zagađenom svetu, o trulom svetu... Naravno da bih želeo da budem deo drugačijeg sveta, boljeg sveta, ali ne mogu. Možda zima ne dolazi samo u Zimovrel, nego i u stvarni svet.

(izvori: <http://ohnotheydidnt.livejournal.com/72570529.html>,
<http://www.adriasnews.com/2012/10/george-r-r-martin-interview.html>)